

En kontrastiv analys av svenska och kroatiska idiom, liknelser och talesätt med ord för djur

---

Batinić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:927752>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

ZAGREBS UNIVERSITET
FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISTIK

Lucija Batinić

**En kontrastiv analys av svenska och kroatiska idiom, liknelser och talesätt
med ord för djur**

Examensarbete

Handledare:

Goranka Antunović, fil dr

juni 2022

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Terminologi	4
3. Metod och källor	5
4. Analys	5
4.1. Analys av idiom	5
4.2. Analys av liknelser	7
4.3. Analys av talesätt	8
4.4. Analys av idiom, liknelser och talesätt från Khemiris bok <i>Montecore: en unik tiger</i>	9
5. Slutsats	11
6. Litteraturförteckning	12
7. Appendix	13
1. Tabell 1: Svenska idiom och deras kroatiska motsvarigheter	
2. Tabell 2: Svenska liknelser och deras kroatiska motsvarigheter	
3. Tabell 3: Svenska talesätt och deras kroatiska motsvarigheter	
4. Tabell 4: Idiom, talesätt och liknelser i Khemiris bok och deras kroatiska motsvarigheter	

1. Inledning

Idiom, liknelser och talesätt finns i alla språk och är en intressant och viktig del av språket och de gör språket rikare. De kan dessutom hjälpa oss att bättre förstå en annan kultur när vi lär oss ett nytt språk, eftersom språk, samhälle och kultur är relaterade till varandra. Det kan bli komplicerat och svårt att förstå sådana uttryck när man lär sig ett främmande språk eftersom idiom, liknelser och talesätt inte är samma eller liknande i alla språk. De kan vara specifika och inte finnas i andra språk som till exempel det nordiska talesättet *ingen ko på isen*, men de kan också ha sina ekvivalenter i många olika språk som till exempel liknelse *stark som en häst*, *strong as a horse*, *jak kao konj*.

Idén med detta examensarbete är att analysera svenska idiom, liknelser och talesätt som innehåller ord för djur. Den första delen av examensarbetet innehåller teoretiska, terminologiska och typologiska information om idiom, liknelser och talesätt. Jag ska försöka förklara vad varje av dessa begrepp betyder och innebär. Efter förklaringen av nyckelord ska jag diskutera Emma Sköldbbergs frastypologi som hon har presenterat i sin bok *Korten på bordet* (2004). Den andra delen av examensarbetet omfattar en analys av svenska idiomatiska uttryck med ord för djur. Jag ska först jämföra svenska idiom, liknelser och talesätt och sedan indela och klassificera dem i tre kategorier: 1) samma form och samma betydelse, 2) samma betydelse, men olika former och 3) idiom, liknelser och talesätt som inte har någon motsvarighet bland kroatiska idiom, liknelser och talesätt. Den tredje delen av examensarbetet är en analys av uttryck från Jonas Hassen Khemiris roman *Montecore: en unik tiger*. I slutet av examensarbetet ska jag kommentera möjliga anledningar varför det finns så många idiom, liknelser och talesätt som innehåller ord för djur, varför vissa djur förekommer oftare i svenskan och varför några andra föredras i kroatiskan.

2. Terminologi

Svenska Akademiens ordbok definierar idiom som “fasta uttryck vars innebörd inte framgår av de ingående ordens betydelser”.¹ I sin bok *Korten på bordet* skriver Emma Sköldberg att det är svårt att definiera idiom eftersom det finns många olika versioner av idiomdefinitioner som är motstridiga och detta blir ett problem när man vill definiera termen. Det finns många termer som används i svensk litteratur: bildligt uttryck, fast fras, idiom, idiomatisk fras, idiomatiskt uttryck, lexikaliserad ordförbindelse, stående talesätt. Ett idiom består av två eller flera komponenter och idioms betydelse är inte en församling av komponenters betydelse (Sköldberg 2004: 21). Hon anger en standarddefinition av idiom från Barkema och Kövecses och Szabo som säger att “ett idiom är ett uttryck som innehåller åtminstone två lexikala enheter och att betydelsen hos ett idiom inte är densamma som om man kombinerar betydelsen hos de lexikala enheter som ingår i uttrycket” (ibid. s. 21). Sköldberg definierar däremot ett prototypiskt idiom och säger att “ett idiom är en institutionaliserad sammanställning av lexikaliska enheter och bildar som helhet en syntaktisk konstruktion” (ibid. s. 29). Enligt Sköldberg har idiom inte en huvudsakligen grammatisk eller textbindande funktion och idiom kan fungera som en del av både en mening och en sats. Idiomform är relativt fixerad och idiombetydelse är figurativ. Den är inte härledbar ur de ingående ordens betydelse (ibid.). Exempel på idiom är *att lägga korten på bordet*, *att rinna ut i sanden* och *att ta bladet från munnen*.

Svenska Akademiens ordbok definierar en liknelse som “jämförelse i förklarande syfte; ofta i form av en liten berättelse”.² Liknelse är ett uttryck som visar samband och likhet mellan två begrepp. Den vanliga formen på liknelse är *A som B*, där A vanligtvis är ett adjektiv eller ett verb och B är ett substantiv, till exempel *sova som en stock*, *liten som en ärta*, *blank som en spegel* och *gå som tåget*. Sköldberg säger att Svensén klassificerar uttrycket *vara hungrig som en varg* som liknelse, medan Brylla kallar det ett talesätt (ibid. s. 20).

Svenska Akademiens ordbok definierar ett talesätt som “vedertagen, uttrycksfull stående fras; som ofta rymmer någon koncentrerad visdom”.³ Ett talesätt är ett kort, sinnrikt och figurligt uttryck som ofta kan uttrycka en praktisk eller moralisk lärdom (Hellquist 1995: 8). Hon påpekar att det kan anpassa sin form efter tillfället och kan infogas i satser utan svårighet (ibid.).

---

¹ <https://svenska.se/tre/?sok=idiom&pz=8>

² <https://svenska.se/tre/?sok=liknelse&pz=1>

³ <https://svenska.se/tre/?sok=tales%C3%A4tt&pz=1>

Exempel på talesätt är *borta bra, men hemma bäst*, *Gud tar och Gud ger, man ska inte bita en hand som föder en* och *de syndar man mest ångrar på gamla dar är de man inte begått*.

3. Metod och källor

Syftet med detta examensarbete är att analysera idiom, liknelse och talesätt och jämföra sådana uttryck i svenskan och kroatiskan. Min första källa för svenska idiom, liknelser och talesätt är Magdalena Hellquists bok *Göra en pudel och sova räv* (2005). Hon tog upp uttrycken med djur och presenterade en alfabetisk lista och en översikt genom historien. Min andra källa är Zvonimir Novoselecs artikel *Kupiti mačku u vreći / Köpa grisen i säcken* (2003). Han ger också en översikt över uttryck med djur och dessutom har han jämfört svenska idiomatiska uttryck med kroatiska motsvarigheter. Den tredje källan är Jonas Hassen Khemiris bok *Montecore: En unik tiger*.

I examensarbetet analyserar jag 24 idiom, 48 liknelser och 57 talesätt. De delas dessutom upp i tre kategorier. Den första kategorin är idiom, liknelser och talesätt som har samma form och samma betydelse i både svenskan och kroatiskan. Den andra kategorin är svenska idiom, liknelser och talesätt vars kroatiska motsvarigheter har samma betydelse, men inte samma form. Den tredje kategorin är svenska idiom, liknelser och talesätt som inte har någon motsvarighet bland kroatiska idiom, liknelser och talesätt.

I slutet av examensarbete bifogas tre tabeller med idiom, liknelser och talesätt som ska analyseras. Uttrycken klassificeras i de tre ovannämnda kategorierna. Som källan för kroatiska idiom, liknelser och talesätt har jag använt den kroatiska databasen *Baza frazema hrvatskog jezika* och mitt erfarenhet och för att fastställa betydelse av svenska uttryck har jag använt webbsidan *Frågelådan i svenska* på isof.se.

4. Analys

4.1. Analys av idiom

I detta underkapitel analyserar jag 24 idiom (Tabell 1). Fyra av dem (*göra en pudel*, *sova räv*, *kovändning*, *hundväder*) har inga motsvarigheter i kroatiskan medan tjugo av dem har kroatiska motsvarigheter (bl.a. *gråta krokodiltårar* – *roniti krokodilske suze*, *svart får* – *crna ovca*, *en ensamvarg* – *vuk samotnjak*, *gammal räv* – *stari lisac*, *ha ett lejonhjärta* – *imati lavlje srce*,

ulven i fårakläder – vuk u janjećoj koži). Av tjugo idiom som har kroatiskt motsvarighet, fjorton av dem har samma djur som svenska idiom. Sex av tjugo kroatiska motsvarigheter innehåller inte samma djur som de svenska uttrycken:

- kasta ett getöga – baciti pogled ("kasta en blick")
- hästminne – slonovsko pamćenje ("elefantminne") (men det kan också sägas hästminne eller konjsko pamćenje som är mindre vanligt än slonovsko pamćenje)
- hönshjärna – ptičji mozak ("fågelhjärna")
- nattuggla – noćna ptica ("nattfågel")
- hundgammal – star kao Biblija, star kao Metuzalem ("gammal som en bibel, gammal som Metusalem")
- hundöron – uši (na knjizi) ("öron")

Tre av de kroatiska idiomatiska motsvarigheterna (*baciti pogled, star kao Metuzalem/Biblija, uši [na knjizi]*) har inte alls något djur i sin form. I några av de kroatiska idiomatiska ekvivalenter som omnämner djur används hyperonym, istället för hyponymet som skulle motsvara det svenska uttrycket (*hönshjärna – ptičji mozak "fågelhjärna", nattuggla – noćna ptica "nattfågel"*). Några av de kroatiska motsvarigheterna är inte idiom (*raditi kao konj/raditi kao pas "arbeta som en häst/arbeta som en hund", star kao Biblija, star kao Metuzalem "gammal som en bibel, gammal som Metusalem"*), utan de klassificeras som liknelser.

Svenskt idiom *göra en pudel* betyder att be om ursäkt på ett enkelt och anspråkslöst sätt, speciellt ifall man tidigare var kaxig ("Frågelådan i svenska – isof.se"). Bakgrunden till detta idiom är situationen när Jan O. Karlsson, ett svenskt statsråd, avgick och ursäktade sig efter att han hade kritiserat journalister. Reklammannen Pål Jebsen myntade idiomet när han sa att Karlsson "gjorde en hel pudel", eftersom pudlar är lätttränade cirkushundar, vilket också antydde att någon uppifrån hade beordrat hans ursäkt⁴. Den händelsen är något specifikt för svensk kultur så det är inte förvånande att idiomet inte har en kroatisk motsvarighet. Idiomet *sova räv* betyder att låtsas sova och hålla ett öga på miljön under till synes slutna ögonlock. Detta idiom anspelar på rävens list⁵. *Kovändning* kan vara ett politiskt uttryck vilket betyder att man har oväntat ändrat uppfattning om ämnet, situationen eller tycket. Det kan också vara en seglingsterm för en otymplig vändning undan vinden (Hellquist 2005: 101). *Hundväder* är ett idiom som beskriver vädret som är så otäck och hemskt att ingen vill gå ut (ibid. s. 211).

⁴ https://www4.isof.se/cgi-bin/srfl/visasvar.py?sok=****&svar=52582&log_id=728738

⁵ https://www4.isof.se/cgi-bin/srfl/visasvar.py?sok=sova%20r%C3%A4v&svar=35420&log_id=940071

4.2. Analys av liknelser

I nästa underkapitel analyserar jag 48 liknelser (Tabell 2). Fem liknelser från denna analys har inte någon kroatisk motsvarighet (*from som ett lamm, att sitta som en höna på en käll i blåsväder, frysa som en hund, stolt som en tupp, vrida sig som en orm i myrstack*) medan fyrtiotre liknelser har en motsvarande idiomatiskt uttryck i kroatiskan. Tjugosju av de senare använder samma djur som det svenska uttrycket (bl. a. *stark som en häst – jak kao konj, klok som en uggle – mudar kao sova, flitig som en myra – marljiv kao mrav, flitig som en bi – marljiv kao pčela, rädd som en hare – plašljiv kao zec, gå som katten runt en het gröt – motati se kao mačka oko vruće kaše, trogen som en hund – vjeran kao pas*).

Sexton av dem har en kroatisk motsvarighet där man antingen inte använder något ord för djur (i bara ett fall: *godmodig som en björn – dobar kao kruh* ”godmodig som ett bröd”) eller man nämner ett djur som men inte det samma som i de respektive svenska liknelserna. Till exempel, den svenska liknelsen innehåller *en kyrkråtta* medan den kroatiska ekvivalenten använder *en kyrkmus* (*fattig som en kyrkråtta – siromašan kao crkveni miš*). Intressant nog, använder båda språken ett djur som är en gnagare. Svenskar är pratiga som en häst (*tala som en häst*) och kroater är pratiga som vissa slags fåglar (*brbljati kao papiga/čavka/svraka dvs. ”tala som en papegoja/en kaja/en skata”*). På svenska kan man vara arg som en bi, medan på kroatiska blir det någorlunda starkare, i alla tre versionerna av denna liknelse: man är arg som en lynx, en hund eller en orm (*ljut kao ris/pas/zmija*). Den svenska liknelsen *lat som en gris* motsvarar den liknelse som använder en åsna eller en hund som jämförelse (*lijen kao magare/pas*). I kroatiska liknelser nämns det ofta en hund (*gladan kao pas, lagati kao pas, lijen kao pas dvs. ”vara hungrig som en hund, ljuga som en hund, vara lat som en hund”*) medan svenska liknelser är mer varierande – de använder många olika typer av djur (björn, lus, ox, mus, turturduva, varg, häst).

Åtta svenska liknelser har identiska motsvarigheter i kroatiskan, men de motsvarigheterna har dessutom sina synonymer där andra djur benämns (*dum som en åsna – glup kao magare/konj* ”dum som en åsna/en häst”, *dum som en ko – glup kao vol/tele* ”dum som en ox/kalv”, *envis som en åsna – tvrdoglav kao magariac/magare/mazga, vara stum som en fisk – šutjeti kao riba/mula/grob/zaliven* ”vara stum som en fisk/grav”, *arg som en bi – ljut kao ris/pas/zmija* ”arg som en lynx/en hund/en orm”). Trots att typer av djur är olika i alla dessa liknelser, är betydelser likadana i både kroatiskan och svenskan.

4.3. Analys av talesätt

I detta underkapitel analyserar jag 57 talesätt (Tabell 3). Tolv svenska talesätt har inte någon kroatisk motsvarighet (*alla känna apan, apan känner ingen, björnskinnet bits inte, gud föder såväl bi som björn, drucken man är om aftonen som en björn, om morgonen som en skjutet örn, sätta sig på sina höga hästar, nära skjuter ingen hare, ingen ko på isen, en får hålla efter sina loppor, annars blir de lus, att gifta sig är som att fånga loppor med tårna, det är svårt lära gamla hundar att sitta, rävsvansen är bästa hovkvasten, ha en höna oplockad med någon*) medan sexton talesätt har en motsvarighet där samma djur omnämns i både den kroatiska och den svenska versionen (*en elefant i en porslinsaffär – slon u staklani, den hunden som mest skäller, han bits minst – pas koji laje ne grize, han har inte alla getterna hemma – nisu mu sve koze na broju, blind höna hittar också ett korn – i ćorava koka nađe zrno, man skall inte skåda given häst i munnen – poklonjenom se konju ne gleda u zube*).

Talesätt *alla känna apan, apan känner ingen* betyder att ”kändisar och storgubbar som tycker att de är större, vackrare och bättre än andra människor, ofta saknar intresse för andra människor” (Hellquist 2005: 24). *Ingen ko på isen* betyder att ”det inte är någon fara och att det inte är någon helst brådska.” Den omständighet som man befinner sig i är ofarlig, även om den ser illa ut (ibid. s. 102). När man har en oupplöst konflikt med någon, kan man säga att de *har en höna oplockad* (ibid. s. 193). *Det är svårt att lära gamla hundar sitta* innebär att ”det är svårt att ändra gamla människors vanor eller lära dem någonting nytt” (ibid. s. 222). *Gud föder såväl bi som björn* är en synonym till talesätt *Gud ser till den rike såväl som den fattige* (ibid. s. 34). *Nära skjuter ingen hare* betyder att ”nästan lyckas ger inget resultat” (ibid. s. 94).

Elva av de analyserade talesätten har en kroatisk motsvarighet, men de kroatiska talesätten innehåller inte något ord för djur. Till exempel:

- *köpa apa och sälja gapa – prodavati maglu* ”att sälja dimman”
- *man skall inte skåda hunden efter håret – ne suditi knjigu po koricama* ”man skall inte döma boken efter pärmen”
- *som tackan låter, som låter lammet – kakav otac, takav sin/jabuka ne pada daleko od stabla* ”sådan far sådan son/äpplet faller inte långt från trädet”
- *plöja med andras kalv – kititi se tuđim perjem* ”att smycka sig med andras fjädrar”

- *den som vill ha äggen, han måste och lida att hönan kacklar – nema kruha bez motike*
”det finns inget bröd utan en hacka”
- *det ska ske när hönsen pissar – kad na vrbi grožđe rodi* ”det ska ske när druven växer på pilen”

Åtta talesätt har ett motsvarande kroatiskt talesätt, men i det kroatiska talesättet används inte samma djur. Svenskar *köper grisen i säcken* och kroater *köper katten (kupiti mačka u vreći)*. När man är nervös och orolig, säger man i Sverige att man *har myror i byxorna* och i Kroatien *har man maskar i rumpan (imati crve u guzici)*. I Sverige är det inte någon bra idé att *väcka den björn som sover* och i Kroatien ska man *inte väcka den lejon som sover (ne diraj lava dok spava)*.

Två talesätt med ekvivalent i kroatiskan har också en annan kroatisk version. Dessa två är *att låta vargen akta fåren (povjeriti ovcu vuku, dati jarcu da čuva kupus* ”att låta vargen akta fåren, att låta bocken akta kålen”) och *att röra sig med snigelfart (vući se kao puž, vući se kao prebijena mačka* ”att röra sig med snigelfart, att röra sig som en slagen katt”).

Åtta kroatiska talesätt innehåller djur som är av samma art som djur i de svenska talesätten. Till exempel använder svenska talesätt oftare en rått medan kroatiska talesätt använder oftare en mus (*berget födde en rått – tresla se brda, rodio se miš, leka katt och rått med någon – igrati se mačke i miša*). I svenskan finns det också ett talesätt med en fluga (*han skulle inte göra en fluga förnär*) och i kroatiskan används det också en insekt, men av en annan art, dvs en myra (*on ne bi ni mrava zgazio*). Svenska talesätt kan ibland innehålla en hyperonym i motsats till hyponymen i den kroatiska motsvarigheten (*bättre en fågel i handen än fyra i skogen – bolje vrabac u ruci, nego golub na grani* ”bättre en sparv i handen än en duva på grenen”). Både det svenska och det kroatiska talesättet använder en fågel i ett talesätt som betyder att det finns heder bland tjuvarna, bedragarna och ojusta människorna, men i kroatiskan hittar vi en kråka medan i svenskan är det en korp som åsyftas (*den ena korpen hakar inte ut ögat på den andra – vrana vrani oči ne vadi*).

4.4. Analys av idiom, liknelser och talesätt från Khemiris bok *Montecore: en unik tiger*

Jonas Hassen Khemiri är en svensk författare och dramatiker. Han har skrivit fyra romaner. Hans första roman heter *Ett öga rött* och hans andra roman *Montecore: en unik tiger* som publicerades 2006, använder jag som källa för svenska idiomatiska uttryck.

I romanens minns huvudpersonen Jonas sin barndom genom e-mailkorrespondens med sin fars vän Kadir. Jonas far Abbas har flyttat till Sverige från Algeriet för att gifta sig med Jonas mor som är svenska. Några år senare föddes Jonas. Eftersom han har en svensk mor och har varit i nära kontakt med det svenska språket, börjar han lära sin far och fars vän Kadir svenska. Jonas sammanställer ett häfte med några regler om svenska språket. Några av reglerna handlar om svensk grammatik, lånord och idiomatiska uttryck och några av dem uttrycken handlar om svensk kärlek till naturen och djur. Jag hittade alla idiomatiska uttryck, men detta examensarbete analyserar idiom, liknelser och talesätt med ord för djur och därför ska jag analysera och förklara de idiomatiska uttrycken som innehåller ord för djur.

I tabellen (Tabell 4) finns alla idiom, liknelser och talesätt som nämnes i romanen. Det finns fem idiom, fem liknelser och två talesätt, alltså 12 idiomatiska uttryck alltihop. Sju av dem har inte någon kroatisk motsvarighet (*har koll som örnen, att lära en antik hund nya tekniker, en skata, apa efter, fina fisken, få sina fiskar varma, ge katten*). En viktig sak att notera om talesätten *att lära en antik hund nya tekniker* är att talesätten används i kroatiskan, men det är en ordagrann översättning från engelskan talesätt (*can't teach an old dog new tricks*). I en svensk liknelse hittar jag en hyperonym *fisk* (*förvånad som en fisk*), medan den kroatiska ekvivalenten innehåller en mer precis hyponym (*zinuti kao kanjac* "att gapa som en större medelhavsabborre"). I Sverige kan man vara dum som ett djur (*dum som får*) och i Kroatien kan man vara dum som tre olika djur (*glup kao guska/magare/konj* "dum som en gås/åsna/häst"). I både det svenska och det kroatiska språket är man hungrig, men i svenskan är man *hungrig som en varg* och i kroatiskan är man hungrig både som en hund (*gladan kao pas*) och som en varg (*gladan kao vuk*). I båda språken hittar man ett djur som beskriver någon som är rädd eller som lätt blir rädd – i svenskan är det en hare och i kroatiskan är det en gök (*kukavica*), men i kroatiskan kan man också använda en liknelse med hare när man är rädd (*plašljiv kao zec* "rädd som en hare").

5. Slutsats

I det här examensarbetet har jag analyserat 141 idiomatiska uttryck (idiom, liknelser och talesätt), varav 27 inte har någon kroatisk motsvarighet, 16 använder inte något ord för djur, 40 innehåller ett sådant ord, men djuret är inte likadant i kroatiskan och svenskan medan 58 av alla idiom, liknelser och talesätt åsyftar samma djur i både den kroatiska och den svenska versionen. I de kroatiska idiomerna, liknelserna och talesätten används det 50 olika typer av djur medan i svenska används det 47 olika typer. Det mest använda djuret på svenska är en fågel eller en typ av fågel (örn, hök, korp, svala, uggla, gås), som används 17 gånger, en hund (15 gånger) och en björn (8 gånger). I kroatiskan hittar man i de flesta exemplen en fågel eller en typ av fågel (sparv, svala, skata, kråka, duva) som används 20 gånger, en hund (13 gånger) och en katt (9 gånger).

Många talesätt är samma på svenska och kroatiska eftersom de härstammar från latinnet (*en svala gör ingen sommar – jedna lasta ne čini proljeće – unda hirundo non facit ver, den ena korpen hakar inte ut ögat på den andra – vrana vrani oči ne vadi – cornix cornici oculos non effodiet, man skall inte skåda given häst i munnen – poklonjenom se konju ne gleda u zube – equi donati dentes non inspiciuntur*), från Bibeln (*kasta pärlor för svinen – bacati bisere pred svinje*) eller från engelskan (*det är ej gott att stinga björn med nål – nemoj čačkati mečku – don't poke the bear*). Novoselec säger att det ska bli mer och mer idiom, liknelser och talesätt som är samma eftersom både svenska och kroatiska influeras av det engelska språket (2003: 177).

Människor har varit omgivna av djur sedan forntiden och de har lärt sig att leva med dem. Det är följaktligen inte någon överraskning att det finns så många idiom, liknelser och talesätt med djur. Man pratar om hunden och fågeln eftersom man är bekant med dem och deras egenskaper. I både svenskan och kroatiskan använder man de djur som är nära en och som är viktiga för ens liv.

6. Litteraturförteckning

Baza frazema hrvatskog jezika. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. <http://frazemi.ihjj.hr/> (21. 5. 2022)

Frågelådan i svenska. Institutet för språk och folkminnen. <https://www4.isof.se/cgi-bin/srfl/fragasr.py> (25. 5. 2022.)

Hellquist, Magdalena. 1995. *Bättre grå kaka än ingen smaka: ordspråk och talesätt i Övre Norrland*. Umeå: Nyheternas Tryckeri.

Hellquist, Magdalena. 2005. *Göra en pudel och sova räv*. Stockholm: Atlantis.

Khemiri, Jonas Hassen. 2007. *Montecore: En unik tiger*. Stockholm: Månocket.

Novoselec, Zvonimir. 2003. "Kupiti mačku u vreći / Köpa grisen i säcken: kontrastivna analiza frazema i poslovice" *Strani jezici* 32(3), 165-178.

Sköldberg, Emma. 2004. *Korten på bordet: Innehålls-och uttrycksmässig variation hos svenska idiom*. Göteborg: Styrelsen för Meijerbergs institut vid Göteborgs universitet.

Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien. 2022. Stockholm: Svenska Akademien. <https://svenska.se/> (22. 5. 2022)

7. Appendix

7.1.Tabell 1: Svenska idiom och deras kroatiska motsvarigheter (Hellquist 2005, Novoselec 2003).

Idiom	Ordagrann översättning	Kroatiskt idiom
Göra en pudel	Napraviti pudlicu	
Sova räv	Spavajuća lisica	
Kovändning	Kravlji obrat	
Hundväder	Pasje vrijeme	
Hästminne	Konjsko pamćenje	Slonovsko pamćenje
Hönshjärna	Kokošji mozak	Ptičji mozak
Nattuggla	Noćna sova	Noćna ptica
Hundgammal	Star kao pas	Star kao Metuzalem Star kao Biblija
Hundöron	Pasje uši (na knjizi)	Uši (na knjizi)
Kasta ett getöga	Baciti kozji pogled	Baciti pogled
Gråta krokodiltårar	(Is)plakati krokodilske suze	Roniti krokodilske suze
Svart får	Crna ovca	Crna ovca
Ulven i fårakläder	Vuk u janjećoj koži	Vuk u janjećoj koži
Hönsminne	Kokošje pamćenje	Biti kokošje pameti
Bokmal	Knjiški moljac	Knjiški moljac
Hundliv	Pasji život	Pasji život
Slita hund	Raditi kao pas	Raditi kao konj/pas
Örnblick	Orlovski pogled	Orlovski vid
Försökskanin	Pokusni kunić	Pokusni kunić
Ha ett lejonhjärta	Imati lavlje srce	Imati lavlje srce
Gammal räv	Stari lisac	Stari lisac
Räkna får	Brojati ovce	Brojati ovce
Tidningsanka	Novinska patka	Novinska patka
En ensamvarg	Vuk samotnjak	Vuk samotnjak

7.2.Tabell 2: Svenska liknelser och deras kroatiska motsvarigheter (Hellquist 2005, Novoselec 2003).

Liknelse	Ordagrann översättning	Kroatisk liknelse
From som ett lamm	Skroman kao janje	
Att sitta som en höna på en käpp i blåsväder	Sjediti kao kokoš na stupu na vjetru	
Frysa som en hund	Smrznuti se kao pas	
Stolt som en tupp	Ponosan kao pijetao	

Vrida sig som en orm i myrstack	Savijati se kao zmija na trnu	
Godmodig som en björn	Dobar kao medvjed	Dobar kao kruh
Fattig som en kyrkråtta	Siromašan kao crkveni štakor	Siromašan kao crkveni miš
Fattig som en lus	Siromašan kao uš	Siromašan kao crkveni miš
Komma som oxen till slaktbänken	Doći kao bik u klaonicu	Doći kao janje na klanje
Spring kring som yra höns	Trčati u krug kao kokoš	Hodati kao muha bez glave
Vara som två tuppar på en sten	Biti kao dva pijetla na jednom kamenu	Biti kao pas i mačka
Tyst som en mus	Tih/miran kao miš	Miran kao bubica
Leva som två turturdvor	Živjeti kao dvije grlice	Živjeti kao golubovi
Hungrig som en varg	Gladan kao vuk	Gladan kao pas
Ljuga som en häst	Lagati kao konj	Lagati kao pas
Full som en kaja	Pijan kao čavka	Pijan kao svinja Pijan kao deva
Lat som en gris	Lijen kao svinja	Lijen kao magare Lijen kao pas
Våt som en hund	Mokar kao pas	Mokar kao miš
Arg som en bi	Ljut kao pčela	Ljut kao ris Ljut kao pas Ljut kao zmija
Arbeta som en häst	Raditi kao konj	Raditi kao mrav Raditi kao pas
Tala som en häst	Pričati kao konj	Brbljati kao papiga Brbljati kao čavka Brbljati kao svraka
Vara som en fisk på torra land	Biti kao riba na suhoj zemlji	Osjećati se kao riba na suhom
Dum som en åsna	Glup kao magarac	Glup kao magare

		Glup kao konj
Dum som en ko	Glup kao krava	Glup kao vol Glup kao tele
Envis som en åsna	Tvrdoqlav kao magarac	Tvrdoqlav kao magarac Tvrdoqlav kao magare Tvrdoqlav kao mazga
Smutsig som en gris	Prljav kao svinja	Prljav kao prasac
Fri som fågeln	Slobodan kao ptica	Slobodan kao ptica Slobodan kao ptica na grani
Äta som en fågel	Jesti kao ptica	Jesti kao ptičica Jesti kao vrabac
Vara stum som en fisk	Šutjeti kao riba	Šutjeti kao riba Šutjeti kao mula Šutjeti kao grob Šutjeti kao zaliven
Stark som en häst	Jak kao konj	Jak kao konj
Stark som en oxe	Jak kao bik	Jak kao bik
Stark som en björn	Jak kao medvjed	Jak kao medvjed
Äta som en häst	Jesti kao konj	Jesti kao konj
Äta som en gris	Jesti kao svinja	Jesti kao svinja
Rädd som en hare	Plašljiv kao zec	Plašljiv kao zec
Dum som en gås	Glup kao guska	Glup kao guska
Slug som räven	Lukav kao lisica	Lukav kao lisica
Klok som en uggla	Mudar kao sova	Mudar kao sova
Trogen som en hund	Vjeran kao pas	Vjeran kao pas
Flitig som en bi	Marljiv kao pčela	Marljiv kao pčela
Flitig som en myra	Marljiv kao mrav	Marljiv kao mrav
Gå som katten runt en het gröt	Ići kao mačka oko vruće kaše	Motati se kao mačka oko vrele kaše

Spinna som en katt	Presti kao mačka	Presti kao mačka
Leva som hund och katt	Živjeti kao pas i mačka	Živjeti kao pas i mačka
Slita som en hund	Raditi kao pas	Raditi kao pas
Röd som en kräfte	Crven kao rak	Crven kao rak
Trivas som fisken i vattnet	Biti kao riba u vodi	Biti kao riba u vodi
Stå packade som sardiner	Biti stisnuti kao sardine	Biti stisnuti kao sardine

7.3.Tabell 3: Svenska talesätt och deras kroatiska motsvarigheter (Hellquist 2005, Novoselec 2003).

Talesätt	Ordagrann översättning	Kroatiskt talesätt
Alla känna apan, apan känner ingen	Svi znaju majmuna, majmun ne zna nikoga	
Björnskinnet bits inte	Medvjede krzno ne grize	
Gud föder såväl bi som björn	Bog jednako hrani i pčelu i medvjeda	
Drucken man är om aftonen som en björn, om morgonen som en skjuten örn	Pijani čovjek je navečer kao medvjed, a ujutro kao upucani orao	
Sätta sig på sina höga hästar	Posjesti se na visokog konja	
Nära skjuter ingen hare	Skoro nije upucalo zeca	
Ingen ko på isen	Nema krave na ledu	
En får hålla efter sina loppor, annars blir de lus	Treba se držati svojih buha jer inače postaju uši	
Att gifta sig är som att fånga loppor med tårna	Vjenčati se je kao hvatati bube nožnim prstima	
Det är svårt lära gamla hundar att sitta	Teško je naučiti stare pse da sjede	
Rävsvansen är bästa hovkvasten	Lisičji rep je najbolja metla za kopita	
Ha en höna oplockad med någon	Imati neočerupanu kokoš s nekime	
Köpa apa och sälja gapa	Kupiti majmuna i prodati prazninu	Prodavati maglu

Som tackan låter, som låter lammet	Kako zvuči ovca, tako zvuči janje	Kakav otac, takav sin Jabuka ne pada daleko od stabla
Jag har det från hästens mun	Čuo sam to iz konjskih usta	Čuo sam to iz prve ruke
Plöja med andras kalv	Orati s tuđim teletom	Kititi se tuđim perjem
Den som vill ha äggen, han måste och lida att hönan kacklar	Tko želi jaje, mora znati da kokoši kokodaču	Nema kruha bez motike
Man skall inte skåda hunden efter håret	Ne sudi psa po njegovoj dlaci	Ne sudi knjigu po koricama
Lika lite som en kö förstår söndag	Razumjeti nešto kao što krava razumije nedjelju	Govoriti zidu
Av uggleägg kommer uggleungar	Iz jaja sove dolazi mladunče sove	Žanješ ono što si posijao
Här ligger en hund begraven	Ovdje je zakopan pas	Tu nešto smrdi
Ana ugglor i mossen	Slutiti sove u močvari	Tu nešto smrdi
Det ska ske när hönsen pissar	To će se dogoditi kad se kokoš pomokri	Kad na vrbi grožđe rodi
Ha myror i byxorna	Imati mrave u hlačama	Imati crve u guzici
Man skall inte sälja skinnet förrän björnen är skjuten	Ne treba prodavati krzno prije nego što je medvjed upucan	Ražanj se ne radi dok je zec još u šumi
En apa blir apa, hur hon vil sig skapa	Majmun je majmun kako god izgledao	Vuk mijenja dlaku, ali ne i ćud
Väck inte björn som sover	Ne budi medvjeda koji spava	Ne diraj lava dok spava
Spilla krut på döda hökar	Tratiti barut na mrtve jastrebe	Derati istu kozu
Göra en höna av en fjäder	Raditi kokoš od pera	Raditi od muhe slona
Skicka en ko till Rom, hon kommer hem som en ko	Pošalji kravu u Rim i vratit će se kao krava	Vuk mijenja dlaku, ali ne i ćud
Köpa grisen i säcken	Kupiti svinju u vreći	Kupiti mačka u vreći
Låta vargen akta fåren	Dati vuku da čuva ovce	Povjeriti ovcu vuku Dati jarcu da čuva kupus

Röra sig med snigelfart	Kretati se puževom brzinom	Vući se kao puž Vući se kao prebijena mačka
Han skulle inte göra en fluga förnär	On ne bi ni muhu zgazio	On ne bi ni mrava zgazio
Berget födde en råtta	Brdo je izrodilo štakora	Tresla se brda, rodio se miš
Råttorna överger det sjunkande skeppet	Štakori napuštaju brod koji tone	Iz prazne kuće i miševi bježe
När katten är borta dansar råttorna på bordet	Kad mačke nema, štakori plešu po stolu	Kad mačke nema, miševi kolo vode
Leka katt och rått med någon	Igrati se mačke i štakora s nekime	Igrati se mačke i miša
Stekta sparvar faller från himlen	Pečeni vrapci padaju s neba	Pečeni golubovi padaju s neba
Bättre är en fågel i handen än fyra i skogen	Bolje ptica u ruci, nego četiri u šumi	Bolje vrabac u ruci, nego golub na grani
Den ena korpen hakar inte ut ögat på den andra	Jedan gavran ne vadi oči drugom gavranu	Vrana vrani oči ne vadi
En katt landar alltid på tassarna	Mačka se uvijek dočeka na šape	Mačka se uvijek dočeka na noge
Göra en mygga till en elefant	Praviti od muhe slona	Praviti od muhe slona
En elefant i en porslinsaffär	Slon u prodavaonici porculana	Slon u staklani
Blind höna hittar också ett korn	I ćorava kokoš nađe zrno	I ćorava koka nađe zrno
Ingen rädd för vargen här	Ovdje se nitko ne boji vuka	Tko se boji vuka još
Nära en orm vid sin barm	Hraniti zmiju u njedrima	Hraniti zmiju u njedrima
Ha fjärilar i magen	Imati leptiriće u truhu	Imati leptiriće u truhu
Röra om i getingboet	Dirnuti u osinje gnijezdo	Dirnuti u osinje gnijezdo
Den som gör sig till ett får blir uppäten av vargen	Tko se pretvara da je ovca, vuci ga izjedaju	Tko se ovcom čini, vuci ga izjedaju
Den hunden som mest skäller, han bits minst	Pas koji najviše laje, najmanje grize	Pas koji laje ne grize
Slå två flygor i en smäll	Jednim udarcem ubiti dvije muhe	Jednim udarcem ubiti dvije muhe

En svala gör ingen sommar	Jedna lasta ne čini ljeto	Jedna lasta ne čini proljeće
Han har inte alla getterna hemma	Nisu mu sve koze doma	Nisu mu sve koze na broju
Det är ej gott att stinga björn med nål	Nije dobro pikati medvjeda s iglom	Nemoj čačkati mečku
Kasta pärlor för svinen	Bacati bisere pred svinje	Bacati bisere pred svinje
Man skall inte skåda given häst i munnen	Poklonjenom se konju ne gleda u zube	Poklonjenom se konju ne gleda u zube

7.4. Tabell 4: Idiom, talesätt och liknelser i Khemiris bok och deras kroatiska motsvarigheter (Khemiri 2006).

Idiom/talesätt/liknelse	Ordagrann översättning	Betydelse	Kroatiskt idiom/talesätt/liknelse
Har koll som örnen	Imati pod kontrolom kao orao	Att övervaka situation	
Att lära en antik hund nya tekniker	Naučiti starog psa nove trikove	Svårt att lära gamla människor nya vanor	
En skata	Svraka	En oskön kvinna	
Apa efter	Majmunirati se	Att härma/imitera någon	
Fina fisken	Lijepa riba	Man mår fint	
Få sina fiskar varma	Dobiti svoju ribu toplu	Bli utskälld	
Ge katten	Dati mačku	Att strunta	
Dum som ett får	Glup kao ovca	En dum person	Glup kao guska Glup kao magare Glup kao konj
En hare	Zec	En rädd person	Kukavica
Hungrig som vargen	Gladan kao vuk	En hungrig person	Gladan kao pas
Fri som en fågel	Slobodan kao ptica	En fri, bekymmerslös person	Slobodan kao ptica Slobodan kao ptica na grani
Förvånad som en fisk	Kao iznenadena riba	Bli överraskad	Zinuti kao kanjac

Sažetak

Kontrastivna analiza švedskih i hrvatskih idioma, poredbenih frazema i izreka sa životinjama

Idiomi, poredbeni frazemi i izreke su važan dio svakog jezika, čine jezik bogatijim te su dobar izvor za učenje i razumijevanje ne samo jezika, već i kulture. Istovremeno mogu stvarati i probleme u učenju jezika jer su značenja takvih izraza idiomatska i ne koriste svi jezici iste izraze. U ovom radu analiziraju se švedski idiomi, poredbeni frazemi i izreke koje u svom sastavu spominju neku životinju te se uspoređuju s hrvatskim ekvivalentima. Idiomi, poredbeni frazemi i izreke dijele se u tri kategorije: prva kategorija obuhvaća idiome, poredbene frazeme i izreke koji imaju isto značenje te sadrže riječ za istu životinju u švedskom i hrvatskom jeziku; u drugoj kategoriji su švedski idiomi, poredbeni frazemi i izreke čiji hrvatski ekvivalenti imaju isto značenje, ali ne sadrže riječ za istu životinju kao u švedskom; treću kategoriju čine švedski idiomi, poredbeni frazemi i izreke koji nemaju hrvatski ekvivalent. Kao izvor za ovaj dio rada korištena je knjiga Magdalene Hellquist (2005.) te članak Zvonimira Novoseleca (2003.). U radu se također analiziraju idiomi, poredbeni frazemi te izreke iz knjige švedskog pisca Jonasa Hassena Khemirija *Montecore: En unik tiger* (2006.).

Abstract

A contrastive analysis of Swedish and Croatian idioms, similes and sayings with words for animals

Idioms, similes and sayings with animal words are an important part of every language. They enrich the language and they are a good source not only for language learning and language understanding but also for learning about the culture. They can also prove difficult for people learning the language because of their idiomatic meaning and because not every language uses idioms, similes and sayings involving the same image. This paper analyses Swedish idioms, similes and sayings that contain words for animals and compares them to Croatian idioms, similes and sayings with equivalent meaning. Idioms, similes and sayings are categorized in three groups. The first category includes those units that have the same meaning and refer to the same animal in both Swedish and Croatian. The second category is made up of idioms, similes and sayings whose Croatian equivalents have the same meaning, but they don't include the same animal reference. The last category encompasses the Swedish idioms, similes and sayings that don't have a Croatian equivalent. This part of the paper is based on Magdalena

Hellquist's book (2005) and an article by Zvonimir Novoselec (2003). The last chapter analyses idioms, similes and sayings used in Jonas Hassen Khemiri's book *Montecore: En unik tiger* (2006).